

संस्कृतसाहित्यमञ्जरी

(दशमश्रेणीनिमित्तम्)

तृतीयभाषा— संस्कृतपाठ्यपुस्तकम्

प्रकाशिका

माध्यमिकशिक्षापरिषद्, ओडिशा

संस्कृतसाहित्यमञ्जरी

दशमश्रेणीनिमित्तम्

तृतीयभाषा-संस्कृतपाठ्यपुस्तकम्

ओडिशामाध्यमिकशिक्षापरिषदा दशमश्रेणीनिमित्तम् अनुमोदितं प्रकाशितं च,

© माध्यमिकशिक्षापरिषद्, ओडिशा

लेखक-सम्पादकमण्डली

प्रोफेसर गोपालकृष्ण दाशः (विशिष्टः समीक्षकः)

प्रोफेसर सुलोकसुन्दर महान्तिः (समीक्षकः)

डक्टर पतितपावन वानार्जी (लेखकः)

पण्डित सत्यनारायण दाशः (लेखकः)

डक्टर निरञ्जन दाशः (लेखकः)

पण्डित ज्ञानरञ्जन शतपथी (संयोजकः)

लेखक-सम्पादकमण्डली

प्रोफेसर गोपालकृष्ण दाश (विशिष्ट समीक्षक)

प्रोफेसर सुलोकसुन्दर महान्ति (समीक्षक)

डक्टर पतितपावन वानार्जी (लेखक)

पण्डित सत्यनारायण दाश (लेखक)

डक्टर निरञ्जन दाश (लेखक)

पण्डित ज्ञानरञ्जन शतपथी (संयोजक)

प्रथमसंस्करणम् - 2013/

अक्षरसज्जा - केशरी एन्टरप्राइजर्स

बिड़ानासी, कटक

मुद्रणम् -

मूल्यम् - ₹

पुरोवाक्

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम रूपरेखाम् (NCF-2005) अनुसृत्य राज्यपाठ्यक्रमरूपरेखा (SCF-2007) परिकल्पिता अस्ति, छात्राणां विद्यालये अनुभवः यथा व्यापकः भवेत्, पाठ्यविषयान् प्रति तेषाम् उन्मुखता वर्धेत इति विचिन्त्य राष्ट्रियमाध्यमिकशिक्षा (RMS) कार्यक्रमे योजना स्वीकृता । परिवारे बृहत्तरे समाजे च विद्यार्थिनां संयोगसूत्रस्थापनाय विद्यालयस्य भूमिका गुरुत्वपूर्णा । शिक्षकाणां छात्राणां च मध्ये पारस्परिकसहयोगस्य भूमिका गुरुत्वपूर्णा । शिक्षकाणां छात्राणां च मध्ये पारस्परिकसहयोगस्य आन्तरिकसम्बन्धस्य च प्रतिष्ठार्थं कार्यक्रमः कल्पितः । मनस्तत्त्वदृष्ट्या अध्ययनं प्रति छात्राणाम् अभिरुचिवर्द्धननिमित्तम् उपायः सुष्ठु प्रदर्शनीयः । श्रवण-कथन-पठन-लेखन-विधिमाध्यमेन अध्ययनाध्यापन-निमित्तम् उपयुक्तानां पाठ्यपुस्तकानां विरचनं गुरुत्वपूर्णं कार्यम् । तदर्थम् अयं नवीनः प्रयोगः अभिनन्दनीयः ।

छात्राणां मनोयोगविकाशाय आचार्याणां प्रेरणा महतीं भूमिकां निर्वाहयति । उपादेयप्रश्नमाध्यमेन शिक्षकाः छात्रान् अध्यापयेयुः । पाठ्यपुस्तकम् एतदर्थं प्रमुखं साधनं भवति ।

पाठ्यपुस्तकस्य अभ्यासबलेन समन्वितः कार्यक्रमः सफलो भवेदित्याशास्यते । पाठ्यपुस्तकसमितेः लेखकमण्डल्याः पाठ्यक्रमसमितेः सदस्यानां च सहयोगेन पाठ्यपुस्तकं पाठकानां समक्षम् उपस्थापितम् । विशेषज्ञाः आचार्याः पाठकाश्च सुचिन्तितं परामर्शं दास्यन्ति इति निवेदनम् ।

सभापतिः

माध्यमिक-शिक्षा-परिषद्, ओडिशा, कटकम् ।

शिक्षकान् प्रति

प्रेष्ठा बन्धवः,

भारतीयसंविधानस्वीकृता संस्कृतभाषा माध्यमिकस्तरे पाठ्यक्रमे स्वीकृता । तदर्थं समन्वितः पाठ्यक्रमः प्रस्तुतः । पाठ्यक्रमेषु केन्द्रस्तरे राज्यस्तरे च अस्याः अध्यापनानिमित्तं बहूनि पाठ्यपुस्तकानि रचितानि । अस्माकम् ओडिशाराज्ये माध्यमिकस्तरे तृतीयभाषारूपेण संस्कृतस्य प्रचाराय प्रसाराय सर्वोपरि लोकप्रियतायाः च वर्धनाय पाठ्यपुस्तकं रचितम् । राष्ट्रप्रीतेः, मूल्यबोधस्य, आचारसंहितायाः, संस्कृतेः, भाषायाः साहित्यस्य च शिक्षणाय संस्कृतस्य उपादेयता सार्वकालिकी अस्ति । विज्ञाने, लोकविज्ञाने, चिकित्साशास्त्रे, वास्तुनिर्माणे, गणिते, समाजशास्त्रे, राजनीतौ, न्यायविद्यायाम् अन्येषु विषयेषु च संस्कृतं महान्तम् उपकारं दर्शयति । इदं पाठ्यपुस्तकं तत् सोपानपर्वसु सरलतमं साधनम् । शिक्षकाः स्वानुभवाभिज्ञताबलेन आदर्शस्थानीयाः सन्ति । ते स्वपाठ्यशैल्या छात्राणाम् उत्साहं वर्धयन्ति । ते पुस्तकगतान् विषयान् स्वीकृत्य छात्राणाम् अभ्यासवर्धनेन सह बौद्धिकं विकासं साधयिष्यन्ति इति विश्वासः । पाठ्यपुस्तकरूपेण इयं संस्कृतसाहित्यमञ्जरी भवतां सहचरी भविष्यतीति आशास्यते ।

इति

लेखकमण्डली

सूचीपत्रम्

विषया :	पृष्ठाङ्काः
भारतगीतिका	01
वन्दे उत्कलजननि !	02
गद्यभाग :	
१. उपदेशामृतम्	03
२. सुशिष्यः उपमन्युः	08
३. वराहोपाख्यानम्	13
४. सिंहशृगालशिशुकथा	18
५. बककुलीरककथा	24
६. जन्मवर्वरकथा	30
७. बलीयसी केवलमीश्वरेच्छा	35
८. स्वामी विवेकानन्दः	41
९. वैज्ञानिकः डक्टर अब्दुलकलामः	46
१०. भौतिकं पर्यावरणम्	53
एकाङ्किकाभाग :	
११. शिशुवात्सल्यम्	61
१२. देहि पदपल्लवमुदारम्	68
पद्यभाग :	
१३. सीतायाः वनगमनम्	76
१४. युधिष्ठिर-यक्षसंवादः	84
१५. मोहमुद्गरः	89
१६. जननी गरीयसी	93
अनुच्छेदभाग :	
१. असाध्यसाधनम्	97
२. सन्निमित्ते वरं त्यागः	98
३. बुद्धिर्यस्य बलं तस्य	99
४. यशोदेहेन जीवति	100
५. हीराकुदबन्धः	101
६. परबुद्धिर्भयङ्करी	102
७. सर्वसहा	103
८. किं फलमस्ति दानस्य	104
९. अहिंसाचरणम्	105
१०. अस्माकं राष्ट्रियध्वजः	106

भारतगीतिका

कविवरः राधानाथ रायः

सर्वेषां नो जननी भारत-धरणी कल्पलतेयम् ।

जननीवत्सलतनयगणैस्तत् सम्यक् शर्म विधेयम् ॥ ध्रुवम् ।

हिमगिरि-सीमन्तित-मस्तकमिदमम्बुधि-परिगतपार्श्वम् ।

अस्मज्जन्मदमन्नदमनिशं श्रौतपुरातनमार्षम् ॥

विजनितहर्षं भारतवर्षं विश्वोत्कर्षनिदानम् ।

भारतशर्मणि कृतमस्माभिर्नवमिदमैक्यविधानम् ॥

भारतपङ्कजदलमिदमुक्तलमण्डलमिति विदितं यत् ।

तस्य कृते वयमत्र समेता विहितात्रोत्कलसंसत् ॥

x x x x x

भारत-हितसम्पादनमेव हि कार्यमिष्टमविपाकम् ।

भारतवर्जं किमपि न कार्यं निश्चितमित्यस्माकम् ॥

x x x x x

भारतमेका गतिरस्माकं नापरास्ति भुवि नाम ।

सर्वादौ परिषत्कर्मणि तत् भारतमेव नमामः ॥

वन्दे उत्कलजननि !

मूलरचयिता- कान्तकवि: लक्ष्मीकान्त महापात्रः
(संस्कृतरूपान्तरम्)

वन्दे उत्कलजननि !

चारुहासमयि !

चारुभाषमयि !

जननि ! जननि ! जननि ! (ध्रुवपदमिदम्)

पूत-पयोधि-विधौत-शरीरे !

ताल-तमाल-सुशोभित-तीरे !

शुभ्र-तटिनीकूल-शीकर समीरे ॥

जननि ! जननि ! जननि ! ।

घनघनवनभूमिराजिनिजाङ्घे !

नीलभूधरमालासज्जतरङ्गे !

कलकलमुखरितचारुविहङ्गे !

जननि ! जननि ! जननि ! ।

सुन्दरशालि-सुशोभित क्षेत्रे !

ज्ञानविज्ञान-प्रदर्शित-नेत्रे !

योगिमुनिगण कुटिर पवित्रे !

जननि ! जननि ! जननि ! ॥

सुन्दर-मन्दिर मण्डितदेशे !

चारुकलावलीशोभितवेशे !

पुण्यतीर्थचय-पूर्ण प्रदेशे !

जननि ! जननि ! जननि ! ॥

उत्कल-शूरवर-दर्पित-गेहे !

अरिकुल-शोणित-चर्चित देहे !

विश्व-भूमण्डलकृतवर स्नेहे !

जननि ! जननि ! जननि ! ॥

कविकुलमौलिसुनन्दनवन्द्ये !

भुवनविघोषित कीर्त्याऽनिन्द्ये !

धन्ये पुण्ये नित्यशरण्ये !

जननि ! जननि ! जननि ! ॥

